

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет економіки та менеджменту
Кафедра міжнародних економічних відносин
та європейської інтеграції

Кваліфікаційна робота на правах рукопису

Грибський Євгеній Олексійович

УДК 339.5:630*97

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**“Ринок деревини: особливості та перспективи розвитку в умовах
внутрішніх та зовнішніх викликів”**

за ОПП “Міжнародні економічні відносини” спец. 292 “Міжнародні економічні відносини”
галузі знань 29 “Міжнародні відносини”

Подається на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень.
Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання
на відповідне джерело

_____ Є.О. Грибський

Керівник роботи
Паламарчук Т.М.
к. е. н., доцент

АНОТАЦІЯ

Грибський Є. О. Ринок деревини: особливості та перспективи розвитку в умовах внутрішніх та зовнішніх чинників. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття першого (бакалаврського) освітнього ступеня за ОПП “Міжнародні економічні відносини” галузі знань 29 “Міжнародні відносини” спеціальності 292 “Міжнародні економічні відносини”. – Поліський національний університет, Житомир, 2024.

Кваліфікаційна робота присвячена комплексному аналізу сучасного стану та особливостей функціонування ринку деревини. У роботі розглядаються теоретичні основи функціонування ринку деревини. Визначено основні тенденції та проблеми функціонування вітчизняного ринку деревини в умовах внутрішніх та зовнішніх чинників. Особлива увага приділяється перспективам розвитку ринку деревини на світовому та національному рівнях.

Ключові слова: експорт деревини, лісова галузь, лісопродукція, ринок деревини, світовий попит, стратегія.

ABSTRACT

Hrybskyi Y. O. Wood market: features and prospects for development in terms of internal and external factors. – Qualification work on the rights of manuscript.

Qualifying work for the first (bachelor's) degree under the EP "International Economic Relations" in the field of knowledge 29 "International Relations" specialty 292 "International Economic Relations". – Polissia National University, Zhytomyr, 2024.

The qualification work is devoted to a comprehensive analysis of the current state and peculiarities of the timber market. The theoretical foundations of the timber market functioning are considered in the paper. The main trends and problems of the domestic timber market functioning in the context of internal and external factors are identified. Particular attention is paid to the prospects for the development of the timber market at the global and national levels.

Keywords: timber exports, forest industry, timber products, timber market, global demand, strategy.

Зміст

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ДЕРЕВИНИ.....	6
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ДЕРЕВИНИ.....	12
2.1. Функціонування ринку деревини під тиском внутрішніх загроз.....	12
2.2. Зовнішні виклики та їх вплив на розвиток ринку.....	18
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ДЕРЕВИНИ: СВІТОВИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНІ РІВНІ.....	24
ВИСНОВКИ.....	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	34
ДОДАТКИ.....	40

ВСТУП

Функціонування ринку деревини є ключовим елементом розвитку вітчизняної лісової галузі, яка забезпечує робочі місця, стимулює розвиток суміжних галузей та генерує значні обсяги експортної виручки. Натомість нині ринок деревини стикається з низкою проблем, таких як незаконна вирубка лісів, застаріла інфраструктура переробки та нерівномірний розподіл лісових ресурсів. Війна в Україні створила додаткову низку викликів, а саме руйнування лісової інфраструктури, порушення ланцюгів постачання та втрату частин лісових територій. Процес інтеграції в європейський простір, який піддається глобальним економічним коливанням та змінам в міжнародному законодавстві, вимагає від України інноваційного підходу, який буде еластично адаптуватися під нові потреби та тренди. Коливання світових цін, посилення екологічних вимог та зростаюча конкуренція з боку країн-експортерів деревини – виклики, що поряд із зазначеним впливатимуть на перспективи розвитку національного ринку деревини.

Метою роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад функціонування ринку деревини та практичних рекомендацій щодо перспектив його розвитку в умовах внутрішніх та зовнішніх викликів. Поставлена мета обумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- розкрити теоретичні основи формування ринку деревини, визначити його роль та значення у світовій економіці;
- проаналізувати основні тенденції та проблеми функціонування національного ринку деревини в умовах дії внутрішніх загроз;
- виявити зовнішні виклики, які впливають на розвиток ринку деревини в Україні;
- обґрунтувати перспективні напрями розвитку національного та світового ринків деревини з урахуванням внутрішніх та зовнішніх викликів.

Об'єктом дослідження виступає процес функціонування та розвитку ринку деревини в Україні. *Предметом дослідження* є сукупність теоретичних та

практичних аспектів функціонування ринку деревини та перспектив його розвитку в умовах дії внутрішніх та зовнішніх викликів.

Методи дослідження. Методологічною базою є *діалектичний метод пізнання* (для визначення поняття "ринок деревини"); *аналітичний* (при вивченні структури ринку деревини, включаючи попит та пропозицію, оцінці впливу внутрішніх та зовнішніх викликів); *методи індукції та дедукції* (для розробки обґрунтованих прогнозів щодо перспектив розвитку ринку деревини); *статистичний* (для аналізу показників стану, динаміки, структури експорту та імпорту); *таблично-графічний* (з метою візуалізації матеріалів дослідження за допомогою графіків, схем та таблиць) тощо.

Інформаційну базу дослідження склали наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних фахівців щодо особливостей функціонування ринку деревини, статистичні дані TradeMap, Держстату України, Державного агентства лісових ресурсів України, періодичних видань тощо.

Перелік публікацій автора за темою дослідження:

1. Грибський Є. Вплив війни в Україні на економічну та продовольчу ситуацію у світі. *Партнерство бізнесу та університетів: міжнародний контекст*: матеріали VIII наук.-практ. студ. конф., присвяч. 100-річчю Поліського національного університету, 24 листоп. 2022 р. Житомир. Поліський нац. університет. 2022. С.40-42.

2. Грибський Є. Розвиток міжнародних економічних конфліктів в умовах російської агресії проти України. *Мировідбудова та глобальне економічне зростання: фокус дипломатії*: збірник матеріалів IX науково-практичної студентської конференції (м. Житомир, 23 листопада 2023 року). Житомир: Вид-во «Поліський національний університет», 2023. С.55-58.

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури (44 найменувань) та додатків. Розміщена на 40 сторінках тексту комп'ютерного набору, містить 11 рисунків та 3 таблиці.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСВОНИ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ДЕРЕВИНИ

Лісове господарство є ключовим елементом первинного сектору національних економік світу, адже воно забезпечує інші галузі промисловості сировиною, сприяє розвитку експортного потенціалу країн та забезпечує робочі місця, особливо у сільській місцевості, що має важливе соціально-економічне значення. В свою чергу, розвинений ринок деревини відіграє значну роль для економічного зростання держави, адже він є запорукою задоволення потреб споживачів в інших секторах економіки, тим самим стимулюючи розвиток деревообробних та целюлозно-паперових підприємств. Окрім цього, функціонування ринку деревини впливає на рівень лісовідновлення та здійснення заходів із захисту довкілля, перешкоджаючи екологічним загрозам.

У науковому просторі не існує єдиного універсального визначення ринку деревини, як економічної категорії, через його багатогранність та складність, проте багато науковців формують власні дефініції. Рибальченко Л. В. визначає ринок як сукупність економічних відносин між суб'єктами різних видів і форм власності, у тому числі власності на робочу силу з продажу та купівлі товарів і послуг відповідно до законів товарного виробництва [24, с. 166]. Згідно законопроекту України “Про ринок деревини”, ринок деревини визначається як система правовідносин, що виникають між учасниками ринку під час здійснення купівлі-продажу деревини, перероблення деревини, операцій з деревиною та виробами з деревини, експорту та імпорту лісоматеріалів та інших виробів з деревини [20]. У контексті законодавства США ринок деревини складається з процесів виробництва, торгівлі та споживання деревної продукції всередині країни [36, с.96].

Подібно до інших ринків, ринок деревини має притаманні йому теоретичні засади функціонування, що визначають процеси створення та розвитку лісової галузі як складової економічної системи. Основними теоріями та концепціями, які визначають специфіку функціонування сучасного світового ринку деревини є

наступні:

- теорія сталого лісокористування та розвитку лісового господарства;
- теорія конкурентних ринків та ринкового ціноутворення;
- теорія державного регулювання природних ресурсів та природоохоронної діяльності;
- теорія міжнародної торгівлі та порівняльних переваг;
- теорія розміщення виробництв та транспортної логістики;
- теорія вартісної оцінки лісових ресурсів та продукції деревообробки;
- концепція “зеленої” економіки.

Ринок деревини є складною екосистемою, де відбувається взаємодія між суб'єктами з метою забезпечення потреб споживачів та розвитку галузі (рис. 1.1).

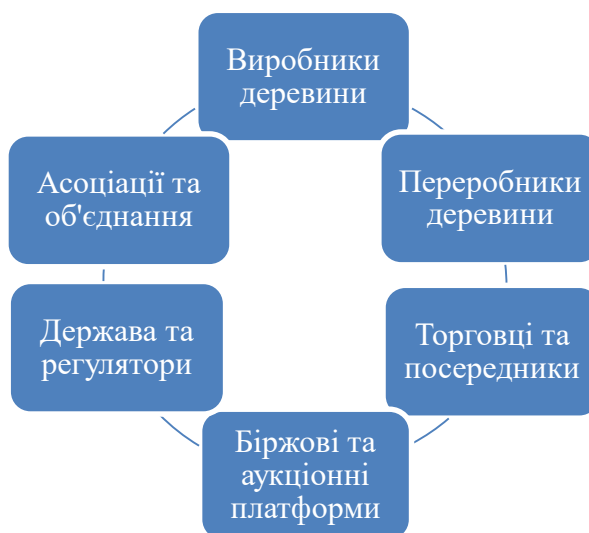

Рис. 1.1. Суб'єкти ринку деревини

Джерело: авторська розробка

Розвиток ринкових відносин на основі усупільнення виробництва призводить до того, що внутрішні суперечності ринкової системи не можуть бути розв'язані без участі держави, оскільки економіка, як система суспільних відносин, функціонує одночасно з розвитком держави. Остання стає суб'єктом організації раціонального відтворення всього господарського життя та узгодження і реалізації різноманітних економічних інтересів суспільства в цілому. Для перехідної економіки (надзвичайно динамічної системи) регулюючо-

створювальна політика держави стає об'єктивною необхідністю і має здійснюватись постійно та конструктивно [22].

Держава відіграє ключову роль у регулюванні ринку деревини та забезпеченні сталого розвитку лісової галузі. Її основні функції включають:

- законодавче регулювання;
- економічне регулювання;
- адміністративне управління;
- інституційне регулювання;
- формування екологічної політики.

Розвиток ринкової системи в будь-якій країні та взаємовідносини між ринковими партнерами значно впливають на забезпечення населення різноманітними товарами і послугами, ступінь задоволення ринкового попиту та, врешті-решт, суспільний добробут. При ринковому ціноутворенні процес формування цін відбувається на виробничому підприємстві та при реалізації товару, під дією попиту і пропозиції, товарно-грошових відносин. Ціна товару та його користь проходять перевірку ринком і остаточно формуються на ньому [27].

У відносинах між суб'єктами на ринку деревини, попит формують будівельна галузь, підприємства, які спеціалізуються на виробництві меблів, паперу та на генеруванні електроенергії (використання деревини як палива). Пропозиція, паралельно з цим, визначається лісогосподарськими та деревообробними підприємствами, імпортерами деревини, приватними лісовласниками, що зумовлена наявними лісовими ресурсами, лісозаготівельними потужностями та політиками держав щодо вирубки та відновлення лісів.

Інфраструктура – це комплекс інститутів, служб, підприємств, організацій, які забезпечують нормальний режим безперебійного функціонування ринку. Інфраструктура ринку покликана забезпечувати цивілізовані стосунки між суб'єктами через свої функції [26]. Інфраструктура ринку деревини складається з таких елементів, як транспортна, складська, переробна, торгова, фінансова, сервісна та інформаційна інфраструктура. Кожна з цих складових є важливою

структурною одиницею в процесі спеціалізації, кооперування та обміну діяльністю, що забезпечує стале та ефективне функціонування ринку деревини. Ринок деревини, як система правовідносин, піддається впливу різних економічних та природних чинників (рис. 1.2).

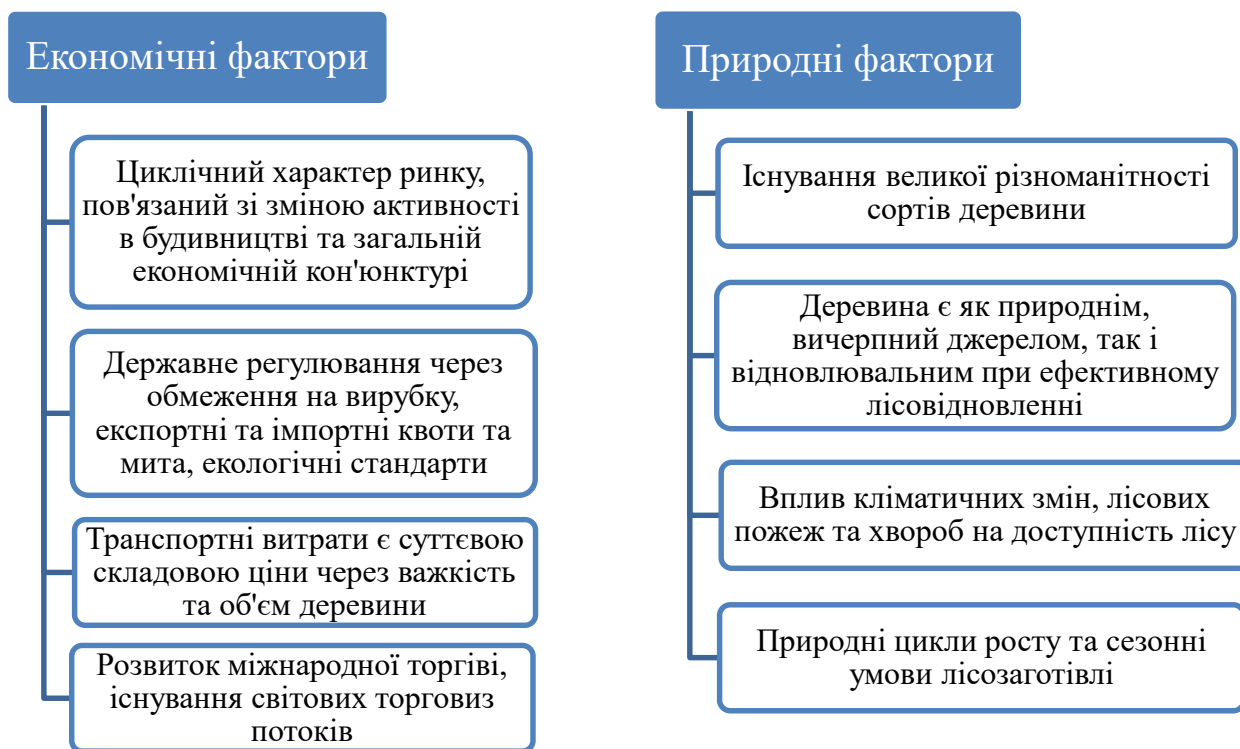

Рис. 1.2. Економічні та природні фактори, які визначають особливості ринку деревини

Джерело: побудоване за даними [8, 11, 12, 39].

Вплив торгових бар'єрів, мит та квот на ринок деревини є неоднозначним та може мати як позитивні, так і негативні наслідки. З одного боку, ці інструменти торгового регулювання захищають вітчизняних виробників від надмірної зовнішньої конкуренції, сприяючи розвитку національної деревообробної промисловості. Проте, з іншого боку, вони обмежують вибір для споживачів, можуть призводити до підвищення внутрішніх цін та зниження ефективності галузі через відсутність конкурентного тиску. В сучасних реаліях, критично важливою частиною формування ринку деревини є збереження лісів та застосування принципів сталого розвитку, використовуючи ефективні

законодавчі бази, екологічні стандарти, моніторинг та контроль за дотриманням раціонального використання лісових ресурсів (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Складові нормативно-правового регулювання ринку деревини

Складова	Функція
Лісове законодавство	Встановлення правових засад, на яких функціонує лісове господарство та відбувається використання, охорона та відтворення лісів
Екологічне нормування	Розробка системи норм, правил і регламентів допустимого навантаження на довкілля.
Квота та ліміти	Визначення граничних обсягів для вирубки лісу
Технічні стандарти та норми	Регулюють вимоги до якості лісової продукції, процесів деревообробки
Митні правила	це встановлення порядку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон країни, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення
Антимонопольне регулювання	Підтримка конкуренції, недопущення монополізації на ринку деревини
Норми праці	Встановлення норми виробітку, часу, обслуговування, чисельності, які встановлюються для працівників лісової галузі, відповідно до досягнутого рівня техніки, технології, організації виробництва і праці.

Джерело: складено на основі [19, 31].

Міжнародні стандарти виступають ще одним аспектом ринку деревини, що формує теоретичну базу для функціонування ринку, встановлює загальноприйняті норми та правила. Вони є засобом забезпечення регулювання, екологічної стійкості та етичної торгівлі у взаємовідносинах між контрагентами. Лісова опікунська рада (Forest Stewardship Council, FSC) – міжнародна некомерційна неурядова організація, метою якої є просування відповідального управління лісами в усьому світі [33]. Сертифікація Лісової опікунської ради FSC є міжнародно визнаним стандартом, який гарантує, що деревина походить з лісів, контроль над якими є екологічно-відповідальним, соціально-вигідним і економічно-життєздатним. Нижче наведено десять керівних принципів програми сертифікації сталого лісового господарства FSC (рис. 1.3).

Рис. 1.3. Основні принципи програми сертифікації лісового господарства FSC

Джерело: побудовано за даними [33].

Отже, ринок деревини представляє собою систему правовідносин між різними суб'єктами ринку з метою виробництва, торгівлі та інших операцій з деревиною та виробів з деревини. Він є важливою ланкою в національній економіці держав, які мають значні обсяги лісового покриву, стимулюючи економічне зростання та забезпечуючи робочі місця. Держава виступає визначальним регулятором на ринку деревини, покликаним знайти оптимальний баланс між економічними інтересами галузі та принципами раціонального природокористування. Інфраструктура ринку відіграє важливу роль у економічному зростанні, рівень розвитку інфраструктури є прямим чинником рівня життя населення, надходження інвестицій у галузь, інтенсифікації використання робочої сили.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО РИНКУ ДЕРЕВИНИ

2.1. Функціонування ринку деревини під тиском внутрішніх загроз

В Лісовому Кодексі України зазначається, що "усі ліси на території України, незалежно від того, на землях яких категорій за основним цільовим призначенням вони зростають, та незалежно від права власності на них, становлять лісовий фонд України і перебувають під охороною держави [37]."

В цілому, розмір лісового фонду України складає 10,4 млн га, з яких 9,6 млн га – площа вкрита лісовою рослинністю (рис. 2.1). З того часу, як Україна стала незалежною, ця площа суттєво не змінилась, лише у першому десятиріччі зафіксовано зростання на 4,5 % порівняно з 1990 роком.

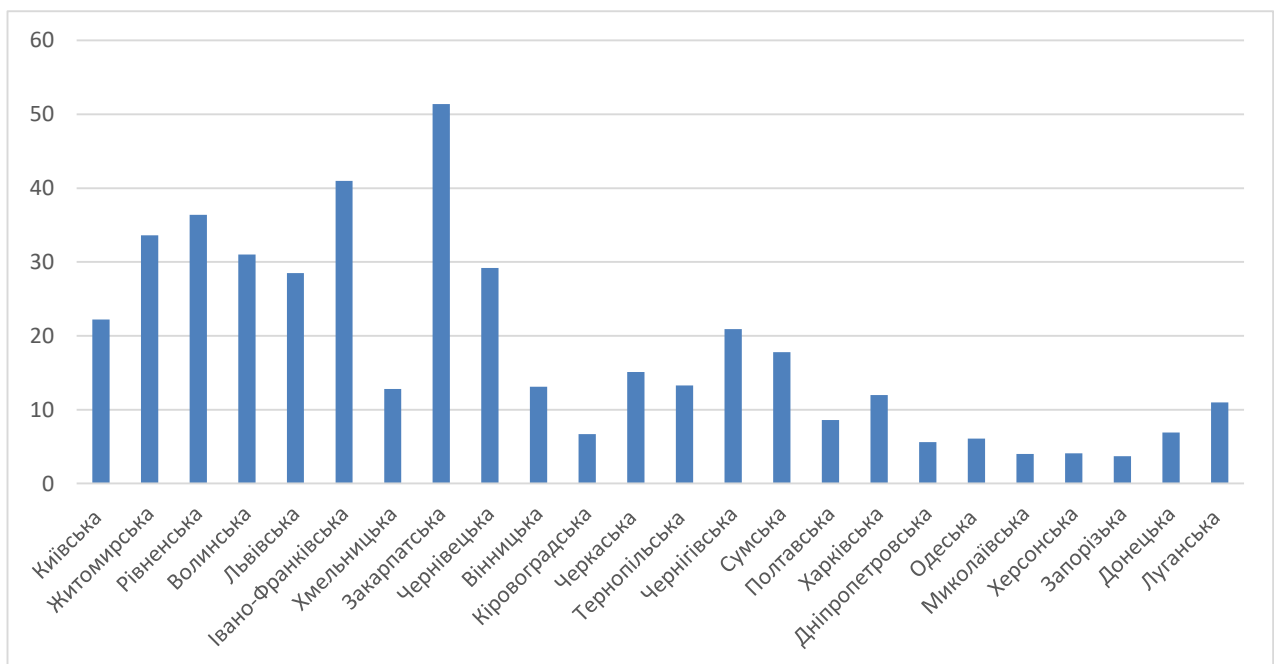

Рис. 2.1. Рівень лісистості у розрізі регіонів України, %

Джерело: побудовано за даними [23].

Переважає більшість лісів перебуває у державній власності. У процесі розмежування земель до комунальної власності можуть бути віднесені близько 1,3 млн. га (рис. 2.2) земельних ділянок лісогосподарського призначення, що знаходяться у постійному користуванні комунальних підприємств, підпорядкованих органам місцевого самоврядування. Частка лісів приватної власності складає менше 0,1% загальної площі лісових земель. Близько 800 тис. га лісових земель не надані в користування [13].

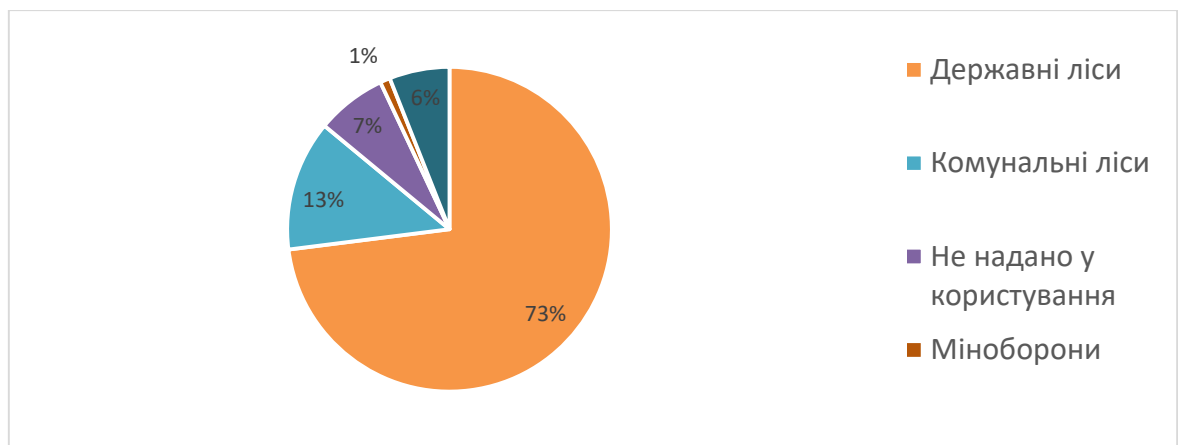

Рис. 2.2. Відомча підпорядкованість лісів України

Джерело: побудова за даними [13].

У структурі заготівлі річних обсягів круглого лісу, найбільша частка - 42 % або 7711,2 тис. м³, належить Поліській природній зоні. Лісостеп має частку 33% або 5842,9 тис. м³, третє місце посідає Карпатський регіон з 21% або 3217,8 м³ та на четвертому місці Степова природна зона, яка забезпечує 4% або 656,6 тис. м³ (Додаток А). Безумовним лідером за кількістю заготовленої необробленої деревини є Житомирська область - 17,4% загальноукраїнського обсягу, Київська (9,8%), Рівненська (8,5%), Чернігівська (7,8%) та Волинська (7,3%) області [28, с.93-97]. За 3 квартали 2023 року лісогосподарськими підприємствами Житомирської області було заготовлено понад 2,8 млн. м³ деревини, в тому числі 2,1 тис. м³ (75 %) державними підприємствами. Лідерами по лісозаготівлі є філія «Овруцьке спеціалізоване лісове господарство» (13 %), філія «Радомишльське лісомисливське господарство» (8 %), філія «Звягельське лісове господарство» (7 %).

Таблиця 2.1

Заготівля деревини за видами лісової продукції, тис. м³

	2020 р.	2021р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2022 р. (+/-)
Кількість заготовленої деревини	17826,3	17649,4	15934,3	15693,9	-240,4
Усі види круглого лісу	16773	16666,9	15085,1	15252,1	167
Діловий круглий ліс	8996,3	8214,8	6395,8	6640	244,2
хвойних порід	7343,8	6552,4	4823,3	5149,7	326,4
листяних порід	1652,5	1662,4	1572,5	1490,3	-82,2
Паливна деревина	7776,7	8452,1	8689,3	8612,1	-77,2
хвойних порід	3548,3	3670,4	3534,5	3762,9	228,4
листяних порід	4228,4	4228,4	5154,8	5291	136,2
Неліквідна деревина	1053,2	1053,2	849,2	441,8	-407,4

Джерело: побудовано за даними [7].

Відповідно до порівняльних даних (табл. 2.1) заготовленої деревини за видами лісової продукції у 2022-2023 роках спостерігається зниження показників за кількістю заготовленої деревини, паливної деревини та неліквідної деревини. Середня ціна реалізації одиниці продукції у 2023 р. склала 1643,1 грн за м³ (табл. 2.2), що є меншою вартістю ніж у 2022 р. - 1651,7 грн за м³.

Таблиця 2.2

Реалізація лісової продукції в межах України за видами, 2023 р.

Лісопродукція	Кількість реалізованої лісової продукції, тис.м ³	Вартість реалізованої продукції, млн. грн	Середня ціна реалізації одиниці продукції, грн за м ³
Усі види круглого лісу	14246,0	23407,6	1643,1
Діловий круглий ліс	5990,7	15735,4	2626,6
хвойних порід	4533,7	8305,0	1831,9
листяних порід	1457,0	7430,4	5099,7
Паливна деревина	8255,3	7672,2	929,4

Джерело: побудовано за даними [7].

Лісовий сектор України, як і будь-яка інша галузь національної економіки, піддається впливу різного роду викликів та проблем, які беруть на себе значну долю уваги та потребують вирішення. Основними внутрішніми проблемами, що постають перед галуззю, є поширені нелегальні рубки лісів, застаріле та неефективне обладнання, недосконале законодавче регулювання, брак інвестицій, слабку інфраструктуру та нестачу кваліфікованих кадрів. Ці фактори створюють серйозні перешкоди для сталого розвитку лісового господарства та деревообробної промисловості. Аналіз їхнього впливу має критичне значення для забезпечення сталого та ефективного функціонування ринку деревини в екологічній, економічній та соціальній системах.

До прямих причин незаконної діяльності входять слабе загальне управління лісовим господарством у країнах-виробниках і, як наслідок з цього відсутність правозабезпеченої роботи, неоднозначність нормативно-правової бази, обмеженість потенціалу в галузі вироблення та здійснення планів землекористування. Проте країни-споживачі роблять певний внесок у формування цих проблем, імпортуючи лісову продукцію, та їх похідні без посвідчення їх законного походження [15].

Наведені дані, представлені Державним агентством лісових ресурсів України про обсяги незаконних рубок, ілюструють, що за останні 10 років зафіксовано два значних зростання – у 2019 та 2022 роках (рис. 2.3). У 2019 році обсяги лісопорушень склали 118,2 тис. м³, які були результатом суми економічних та соціальних факторів, таких як, зростання цін на деревину, підвищення корупційної активності, низьких рівнем життя та нестачею альтернативних джерел доходу у сільських регіонах України, неефективною системою лісового господарства. У 2022 році цифра склала 20,6 тис. м³, зокрема до групи чинників додалася ще війна, у зв'язку з якою, відсутня інформація з частини тимчасово окупованих територій, зокрема Запорізької, Луганської, Миколаївської, Донецької, Херсонської областей та АР Крим.

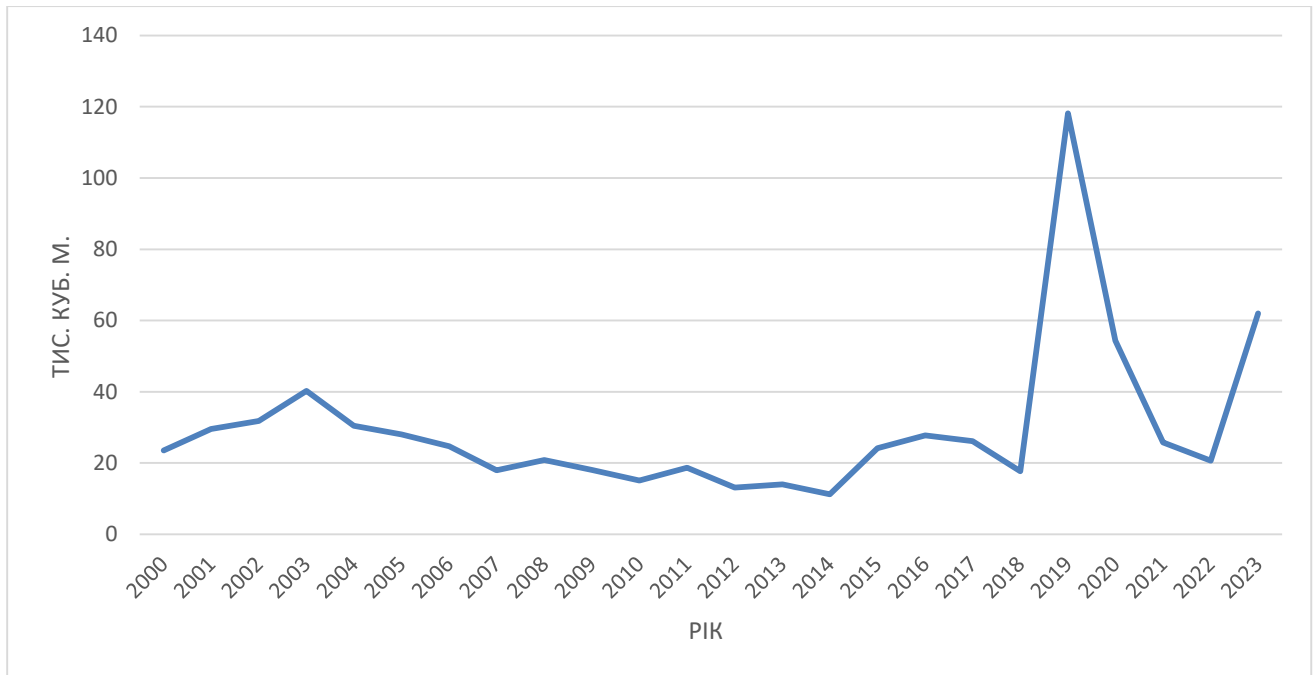

Рис. 2.3. Динаміка обсягів незаконних рубок в Україні, тис. м³

Джерело: побудовано за даними [9].

Незаконні рубки є проблемою із значними негативними економічно-соціальними наслідками для вітчизняного ринку деревини. В економічному відношенні незаконні рубки призводять до втрати доходів в бюджет. У соціальному – спричиняють конфлікти, щодо землі та ресурсів, провокують появу корупції. Незаконна рубка лісу водночас підриває зусилля відповідальних постачальників деревини, пропонуючи на ринку дешевий, але нелегальний ліс та вироби з нього [10].

Протягом останніх років кількість випадків та обсяги незаконних лісозаготівель скорочуються. Тим не менш, згідно опитувань представників деревообробної галузі з різних регіонів України, від 5 до 10% ринку деревини все ще може залишатися в тіні. Розвитку повноцінної біржової торгівлі лісоматеріалами підтримує вирішення названих проблем. Запуск ліцензованої біржової торгівлі та обов'язковість реалізації деревини через біржу сприяли скороченню обсягів чорного ринку деревини. Це відбувалося, зокрема, через зниження економічних стимулів для продавців працювати за прямими контрактами завдяки вищій ціні продажу деревини на торгах. Завдяки акредитації відбувалося відсіювання сумнівних гравців на етапі набуття

членства на Біржі [16, с.30]. За результатами біржових торгів необробленою деревиною за 3 квартали 2022 року було виставлено на продаж майже 3,88 млн м³ деревини. За цей період було проведено 1418 аукціонів, на яких взяли участь 2486 учасників. Деревина була виставлена 206 продавцями. Із загального виставленого обсягу вдалося реалізувати майже 2,4 млн м³ деревини (менш ніж 62 %), з якої 0,44 млн м³ (понад 18 %) заготовленої в межах Київської обл., 0,43 млн м³ (майже 18 %) в Житомирській, 0,33 млн м³ (майже 14 %) у Волинській, 0,29 млн м³ (понад 12 %) в Івано-Франківській, 0,27 млн м³ (понад 11 %) у Хмельницькій обл. [1].

Іншим внутрішнім викликом, який впливає на функціонування національного ринку деревини є проблеми у законодавчому та інституційному середовищі, обумовлених складністю нормативів та неефективністю виконання. Законодавство у сфері лісового господарства є складним і неоднозначним, що призводить до подвійного тлумачення, з наступними проблемами, які виникають через неефективне виконання інструкцій законодавства та неоднозначне трактування його норм [2, с.13]. Досі залишається невирішеним питання включення до системи електронного обліку деревини інших, крім державних, постійних лісокористувачів, та реалізації механізму стеження під час транспортування деревини з боку державних органів, що здійснюють контроль. Головним недоліком системи є її обмеженість лише першою ланкою ланцюга постачання. Під час передавання деревини від продавця (лісового господарства) до покупця (деревообробного підприємства) зобов'язання стежити за трансформацією сировини у готову продукцію зі збереженням інформації про її походження зникають. Подальше удосконалення системи контролю руху деревини полягає у необхідності розширення ідеології єдиного обліку деревини на всіх суб'єктів первинного і вторинного ринків деревини та трейдерів [19, с.105].

Водночас, на рівні чинного законодавства досі не передбачено заборони на транспортування, зберігання, переробку та реалізацію необлікованої деревної продукції, позбавленої відповідного маркування. Така прогалина фактично

звільняє від юридичної відповідальності осіб, причетних до перевезення немаркованої деревини. Крім того, дотепер не створено автоматизованої системи взаємодії між профільними державними органами - Міністерством внутрішніх справ, Державною фіскальною службою та Державною митною службою - для здійснення ефективного контролю за обігом деревних ресурсів. Відсутність такої системи унеможлиблює оперативну онлайн-перевірку законності транспортування деревини уповноваженими правоохоронними підрозділами. Можемо зазначити що відсутність чітких правил і регуляцій з неефективною системою моніторингу призводять до хаосу на ринку, сприяють незаконним діям, знижують інвестиційну привабливість галузі. Крім, зазначених вище внутрішніх викликів для національного ринку деревини, наведено інші фактори, які разом з тим впливають на його функціонування і потребують вирішення (див. Додаток Б).

Отже, проведений аналіз засвідчив, що національний ринок деревини в Україні стикається з низкою гострих внутрішніх проблем, що гальмують його розвиток та підривають конкурентоспроможність галузі. Ці виклики спричиняють значні економічні втрати для держави, сприяють виснаженню лісових ресурсів, завдають шкоди довкіллю та обмежують експортний потенціал української деревини на світових ринках. Комплексне вирішення цих завдань дозволить не лише зберегти і відновити лісові багатства України, але й вивести деревопереробну промисловість на якісно новий рівень розвитку, підвищити її конкурентоспроможність та закріпити за нею важливу роль у національній економіці.

2.2. Дослідження впливу зовнішніх викликів на розвиток ринку

Українська лісова та деревообробна промисловість функціонує у тісній інтеграції зі світовими ринками деревини та дерев'яної продукції. Відповідно, її розвиток значною мірою залежить не лише від внутрішніх чинників, але й від численних зовнішніх викликів глобального характеру. Дослідження та аналіз

впливу цих викликів на національний ринок деревини є надзвичайно важливим для формування ефективних стратегій забезпечення конкурентоспроможності галузі та протидії потенційним загрозам.

Кон'юнктуру національного ринку деревини складають такі суб'єкти, як ДП "Ліси України", підприємства, які спеціалізуються на деревообробці, меблеві фабрики, трейдери та виробники біопалива. На світовому ринку, відбувається кооперація з транснаціональними компаніями та маленькими фірмами, які купують сировину та реалізують вже готовий продукт. Згідно результатів дослідження, проведеного організацією "Earthsight", серед споживачів української деревини виступають численні відомі компанії. Зокрема, деревина українського походження, яка оброблялася на виробничих потужностях румунської фабрики "Schweighofer", була представлена в асортименті товарів торгової мережі Ікеа.

Експортна виручка від реалізації деревини у 2023 році досягла позначки у 186,75 млн дол. США (рис. 2.4), що є меншою на 3,4% за попередній рік, зокрема у 2022 році сума склала 193,27 млн дол. США [29]. Польща залишається лідером у структурі українського експорту та імпорту, у 2023 році вартість експортованої деревини та виробів з деревини до країни склала 39,74 млн дол. США, а сума імпортованої продукції становила 55 тис. дол. США.

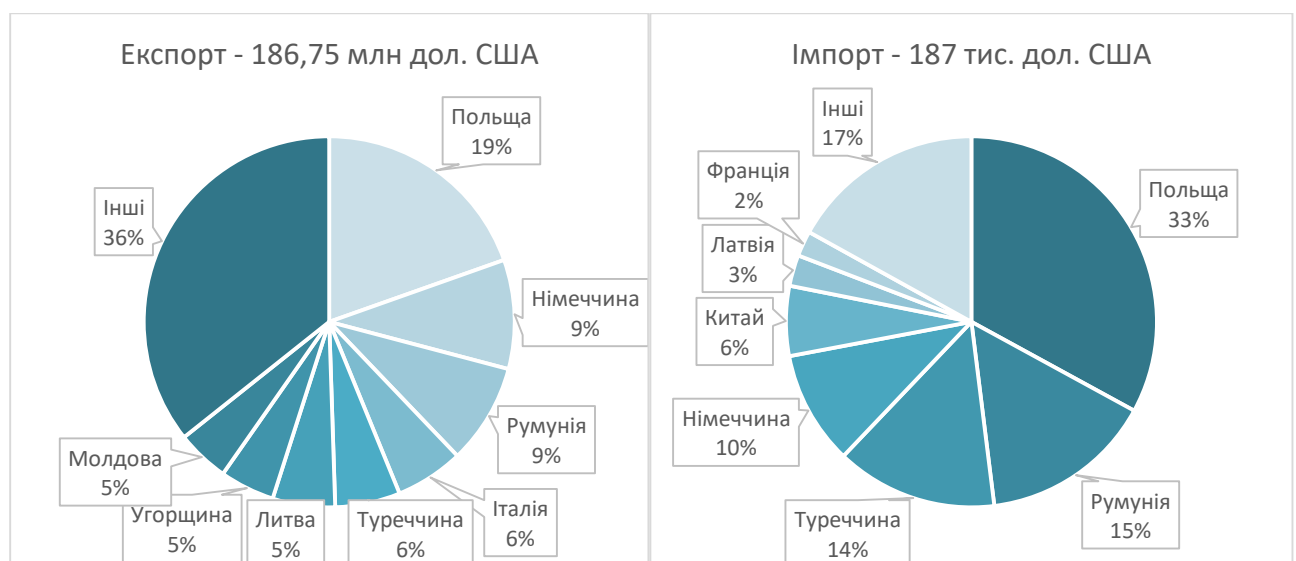

Рис. 2.4. Структура українського експорту та імпорту деревини у 2023 році

Джерело: побудовано за даними [43].

На сучасному етапі основним зовнішнім тягарем для національного ринку деревини є військова агресія російської федерації проти України. Повномасштабне вторгнення росії 24 лютого 2022 року спричинило ряд викликів для лісової галузі. Насамперед, це – лісові пожежі. З початку широкомасштабної війни в Україні сталося 322 лісові пожежі, з яких 40 – великі. Втрати лісів цього року є в 30 разів більшими, ніж у попередні періоди [6]. В даний момент спостерігається скорочення ринків збуту деревини; єдиним ринком експорту української деревини залишається ЄС, на території якого діють певні правила стосовно лісозаготівлі та товарів з деревини. Оскільки деревина, заготовлена у незаконний спосіб, не може заходити на ринок Європи, незаконні рубки на контрольованих територіях підпадають під особливу увагу.

Впровадження концепції сталого лісокористування в повному обсязі є неможливою під час воєнних дій на території нашої держави. Початок війни з широкомасштабним вторгненням росії на територію України спричинив ряд проблем, спричинивши уповільнення України у досягненні поставлених Цілей сталого розвитку та імплементації концепції сталого лісокористування, оскільки під час активних воєнних дій, окупації і знищенні, в тому числі, значних територій лісового фонду неможливо забезпечити стале управління лісовим господарством. Заміновані ліси, забрудненні боєприпасами та спаленою технікою, ще довго становитимуть загрозу для життя та здоров'я всього живого. За даними ООН, Україна за нинішніх обставин є однією з найбільш замінованих країн світу. За рік війни розмінування та очищення від вибухонебезпечних залишків потребують майже 200 тис. км² лісів України. За різними оцінками розмінування може тривати близько 10 років.

Руйнування виробничих потужностей, збої в логістиці та транспортуванні через блокаду морських шляхів, пошкодження залізничної інфраструктури призвели до скорочення обсягів експортованої деревини більш ніж у два рази – 55,71% (рис. 2.5). Додатково, частина підприємств галузі була змушена перейти на випуск продукції для забезпечення армії - піддонів, дерев'яних конструкцій для фортифікацій тощо. У 2022 та 2023 роках спостерігається зростання імпорту

деревини та виробів з неї, а саме на 25,19% (рис. 2.5). Це зумовлено втратою власних виробничих потужностей, відновлення будівельного сектору спровокувало різке зростання попиту на лісоматеріали. Загальне згортання лісозаготівель та падіння виробництва деревної продукції в Україні призвели до дефіциту товарів, компенсувати який довелося шляхом імпорту.

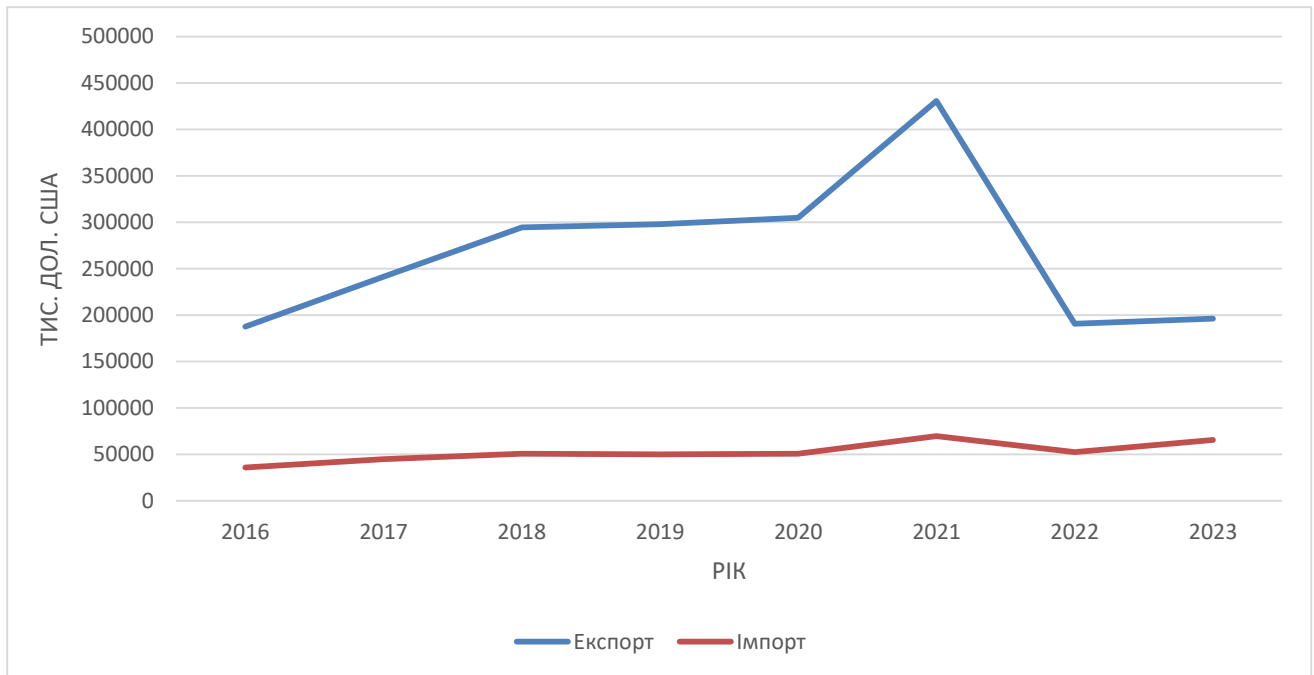

Рис. 2.5. Динаміка обсягів експорту та імпорту деревини та виробів з деревини України

Джерело: побудовано за даними [43].

Внаслідок військового вторгнення РФ попит на пиломатеріали та вироби з них на внутрішньому ринку знизився майже на 50%. Це сталося через зменшення кількості населення, окупацію частини території країни, зниження платоспроможності населення, зростання цін на вироби через збільшення їх виробничої собівартості та інших чинників. Починаючи з другого кварталу 2022 року, попит на необроблену деревину, зокрема на хвойні породи, які становлять більшу частину заготівельної сировини, почав зменшуватись. Внаслідок початку війни експорт деревини з України через морські порти ускладнився, що спричинило додаткові проблеми для українських переробників [18].

Іншою нагальною проблемою для національного ринку є коливання світових цін на деревину. Ціни на деревину на світовому ринку є досить

волатильними та залежать від багатьох чинників, таких як попит та пропозиція, політичні та економічні події, природні катаклізми тощо. Ці коливання світових цін безпосередньо впливають на вітчизняний ринок деревини в Україні. Інфляційні процеси в Україні чинять значний вплив на національний ринок деревини. Інфляція спричиняє зниження купівельної спроможності населення, що, в свою чергу, знижує попит на деревообробну продукцію. Коли економіка знову почала відновлення після пандемії, вузькі місця в ланцюгу поставок, зростання вартості транспортування та зміщення структури споживання в бік товарів, а не послуг завдали нових тенденцій у функціонуванні ринків.

Російсько-українська війна дестабілізувала основні економічні сектори, більшою мірою на європейському континенті, посилив кризове становище та невизначеність, які вже мали місце після пандемії COVID-19 [4]. Зростання цін на світових ринках на пиломатеріали (рис. 2.6), деревні плити, целюлозу тощо, позначилися на збільшенні собівартості виробництва для українських деревообробних підприємств.

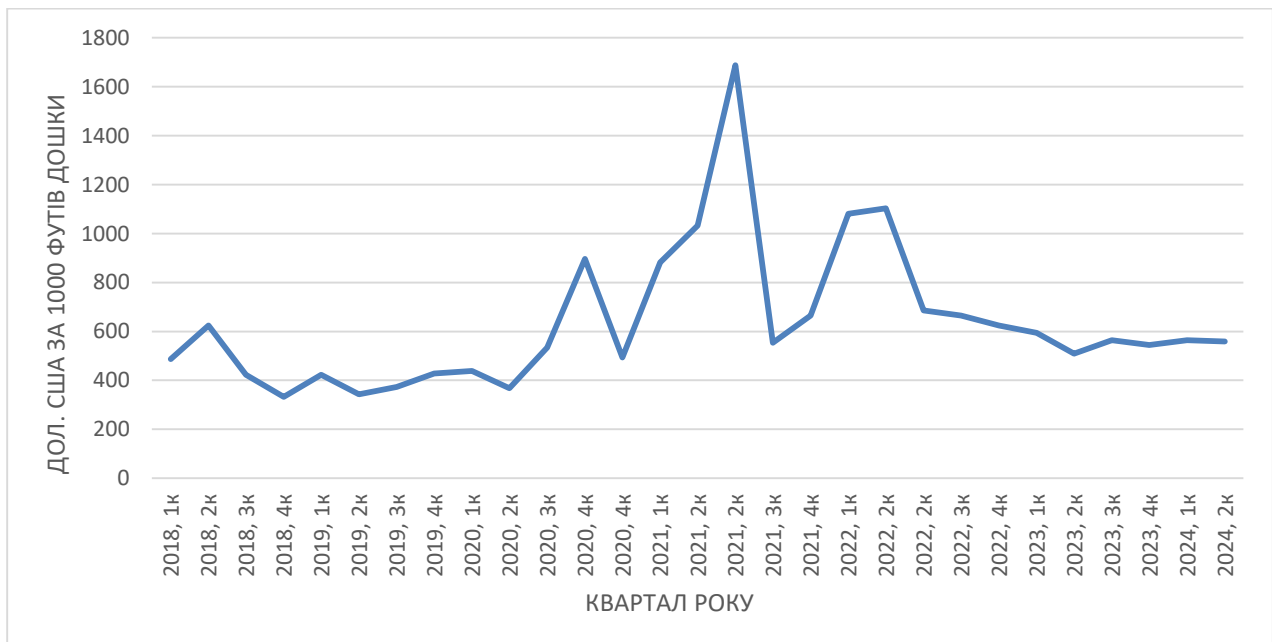

Рис. 2.6. Динаміка зміни світових цін на пиломатеріали

Джерело: побудовано за даними [44].

Торговельні бар'єри та обмеження на експорт мають важливий вплив на розвиток національного ринку деревини в Україні. Торгівля необробленою деревиною вже тривалий час становить предмет суперечок між Україною і

Європейським Союзом. Україна ввела мораторій на експорт необробленої деревини в квітні 2015 року, прийнявши Закон №325-VIII [21]. Однак протекціонізм у цьому питанні викликає критику європейських підприємств, які зацікавлені у імпорті української деревини. Мораторій на експорт кругляку стимулював іноземних інвесторів вкладати капітал у деревообробну галузь, адже очікувалося, що ціна на сировину знизиться за рахунок заборони вивезення і утворення над-лишку на складах та в державних лісгоспах. Натомість, за даними звіту Держлісагентства за 2017 рік " було реалізовано на внутрішній ринок 12,63 тис. кубометрів деревини на загальну вартість в 10,1 млрд грн". При зростанні заготівлі лісу на 8,25%, вартість продукції зросла відразу на 25% [14].

Кожна з проаналізованих зовнішніх загроз має суттєвий вплив на ринок деревини в Україні. Загалом, розуміння та оцінка впливу зовнішніх викликів є критично важливими для формування ефективної стратегії розвитку національного ринку деревини. Здатність адаптуватися до змін на глобальному ринку, відповідати міжнародним стандартам та ефективно управляти ризиками забезпечить сталий розвиток галузі та її інтеграцію у світову економіку.

РОЗДІЛ 3.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ ДЕРЕВИНИ: СВІТОВИЙ ТА НАЦІОНАЛЬНИЙ РІВНІ

Деревина є одним з найбільш універсальних та цінних природних ресурсів, що використовується у різноманітних галузях промисловості, будівництві, виробництві меблів та паперу. Важливо аналізувати та прогнозувати перспективи розвитку ринку деревини як на глобальному, так і на національному рівнях. Ринок деревини є стратегічно визначальним у післявоєнній економіці через підвищення попиту на будівельні матеріали, включаючи деревину, для відбудови зруйнованої інфраструктури; оскільки лісова галузь має великий експортний потенціал то вона може стати пріоритетною у економічному відновленні нашої країни; саме у лісове господарство будуть спрямовані інвестиції за-для модернізації застарілих потужностей, впровадження інновацій та підвищення ефективності виробництва.

Нині світовий ринок деревини супроводжується волатильністю цін: світові ціни на деревину коливалися завдяки дефіциту пропозиції, коливанню попиту та геополітичним подіям, таким як війна в Україні. На фоні побоювання збоїв у постачанні товарів російського та українського виробництва, ціни на нафту, газ, вугілля, деревину та промислові метали, а також пшеницю, кукурудзу та харчові олії різко зросли ще в березні 2022 р., і зберігали свої коливання на вищих порогових значеннях протягом наступних кількох місяців [5]. Світові ціни на пиломатеріали різко впали на початку червня 2024 року. Причина – падіння попиту. Високі процентні ставки по іпотеці заважають людям будувати та купувати будинки в США. Прогноз на 2024 рік дуже песимістичний. Поліпшення очікується не раніше 2025 року [34].

Енергетична криза в Європі завдала негативних наслідків для ринків деревини, впливаючи як на динаміку попиту, так і пропозиції. Зокрема, у Республіці Польща, понад 18 тисяч скорочених посад за півтора року, ще 5 тисяч очікується. У 2024 році спостерігається падіння вартості виробництва на 6% та

експорту на 3%. Додатково, доступ до сировини скоротився на 20%. Внаслідок цих факторів ціни на деревину в Польщі стали найвищими в Європі. Польський лісопромисловий сектор уже багато років перебуває у кризі. У вересні 2021 року рішенням директора Держлісів у Польщі змінилися правила продажу деревини [35].

Прогнозується, що глобальний ринок деревообробної промисловості зросте на 5,5% CAGR з 2022 по 2030 рік. Зростання ринку пояснюється зростанням попиту на вироби з деревини для домашнього та комерційного застосування. Столярні вироби, фанера, шпон, вироби з інженерної деревини, дерев'яні контейнери та піддони, а також промислові будинки є основними типами дерев'яних виробів, які використовуються в різних цілях. Північна Америка домінуватиме на світовому ринку виробництва деревини завдяки високому попиту з боку будівельної та меблевої промисловості [42].

Як очікується, Китайська Народна Республіка збереже позицію провідного споживача деревини та виробів з неї (рис. 3.1.). Це зумовлено тим, що економічний розвиток країни та зростаючий попит на деревину суттєво вплинули на розширення обсягів та географії торгівлі. Підтвердженням цього є збільшення імпорту деревної продукції до Китаю у 7,6 разів, що сягнуло 49 мільярдів доларів США. Слід зауважити, що австралійська лісова галузь, відповідаючи на тенденції світового ринку, демонструє зростаючу міжнародну орієнтацію. Це підтверджується помітним збільшенням обсягів торгівлі лісовою продукцією за останній період.

В наступні десятиліття очікується, що глобальний ринок деревини та лісове господарство зіткнеться з різними загрозами. Однією з таких загроз постає надмірне споживання, зокрема збільшений попит на вироби з деревини, що включно з масовою деревиною може призвести до надмірної заготівлі, що підсилює пришвидшення темпів зміни кліматичних умов. Порушення ґрунту та вирубка дерев вивільняє частину вуглецю, утворюючи вуглекислий газ, найважливіший парниковий газ, що сприяє потеплінню клімату [32].

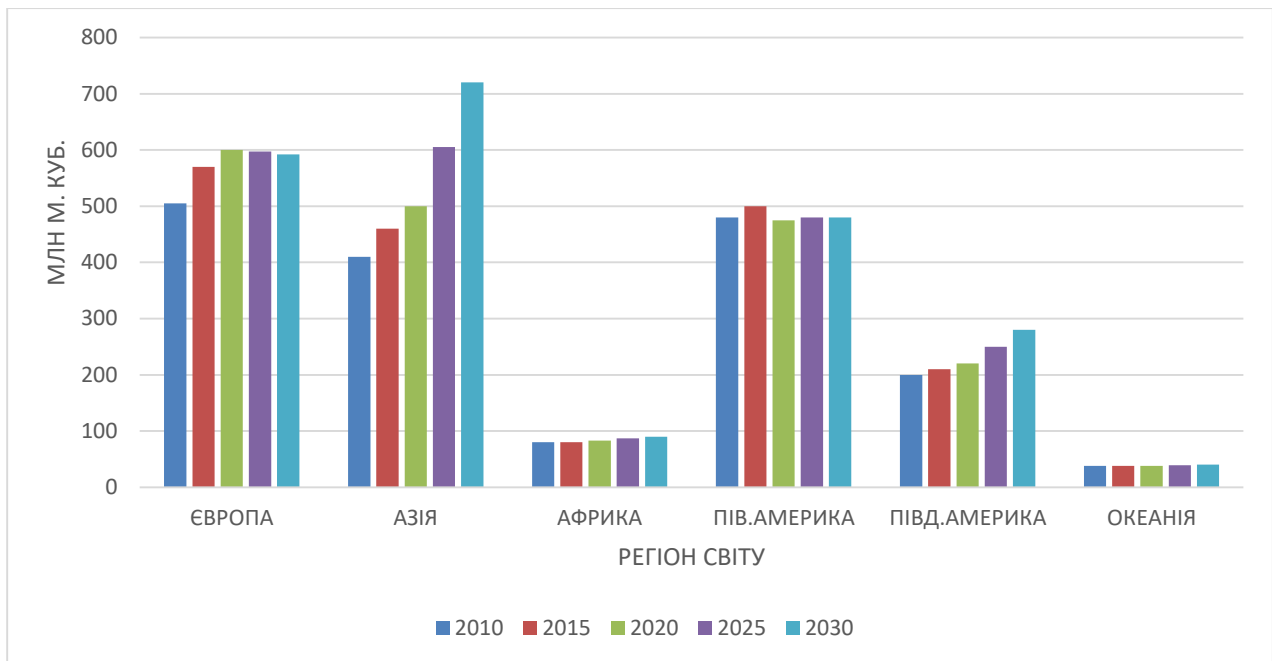

Рис. 3.1. Прогнозований тренд споживання круглого лісу за регіонами світу

Джерело: побудовано за даними [38].

Пракаш Непал, Крейг М. Т. Джонстон та Ідронейл Гангулі провели комплексний науковий аналіз на тему "Вплив зростання попиту на масові лісоматеріали на світові ринки лісів та продукції з деревини". Ними було опрацьовано масиви емпіричної інформації з метою визначення перспектив. Серед головних висновків ґрунтовного аналізу науковців є такі: (1) збільшення попиту на масові лісоматеріали призведе до зростання цін на продукцію, яка використовується в ланцюгах постачання та створення вартості в масовій лісопромисловості, і величина такого зростання залежатиме від величини попиту на масові лісоматеріали; (2) рівень зміни світових та національних цін на продукцію змінює виробництво, споживання та торгівлю лісовою продукцією в країні, і, відповідно, змінює обсяги заготівлі деревини, приріст лісів та рівень лісових запасів; (3) збільшення попиту на масові лісоматеріали призведе до ринкової конкуренції на ринку пиломатеріалів та промислових лісоматеріалів між традиційним використанням та масовим використанням деревини; (4) за умови сталого ведення лісового господарства більша частина прогнозованого виснаження сукупних лісових запасів внаслідок збільшення обсягів вилучення,

спричиненого масовим використанням деревини, буде заміщена біологічним приростом лісів, що відбувається з часом, що свідчить про відносно менший вплив на лісові запаси на сукупному національному, регіональному та глобальному рівнях [40].

Технологічний прогрес є визначальним фактором, який буде формувати взаємовідносини на ринку деревини. Інноваційні технології у виробництві та переробці деревини активно розвиваються та відіграватимуть вирішальну роль у перспективах функціонування ринку деревини (рис. 3.2).

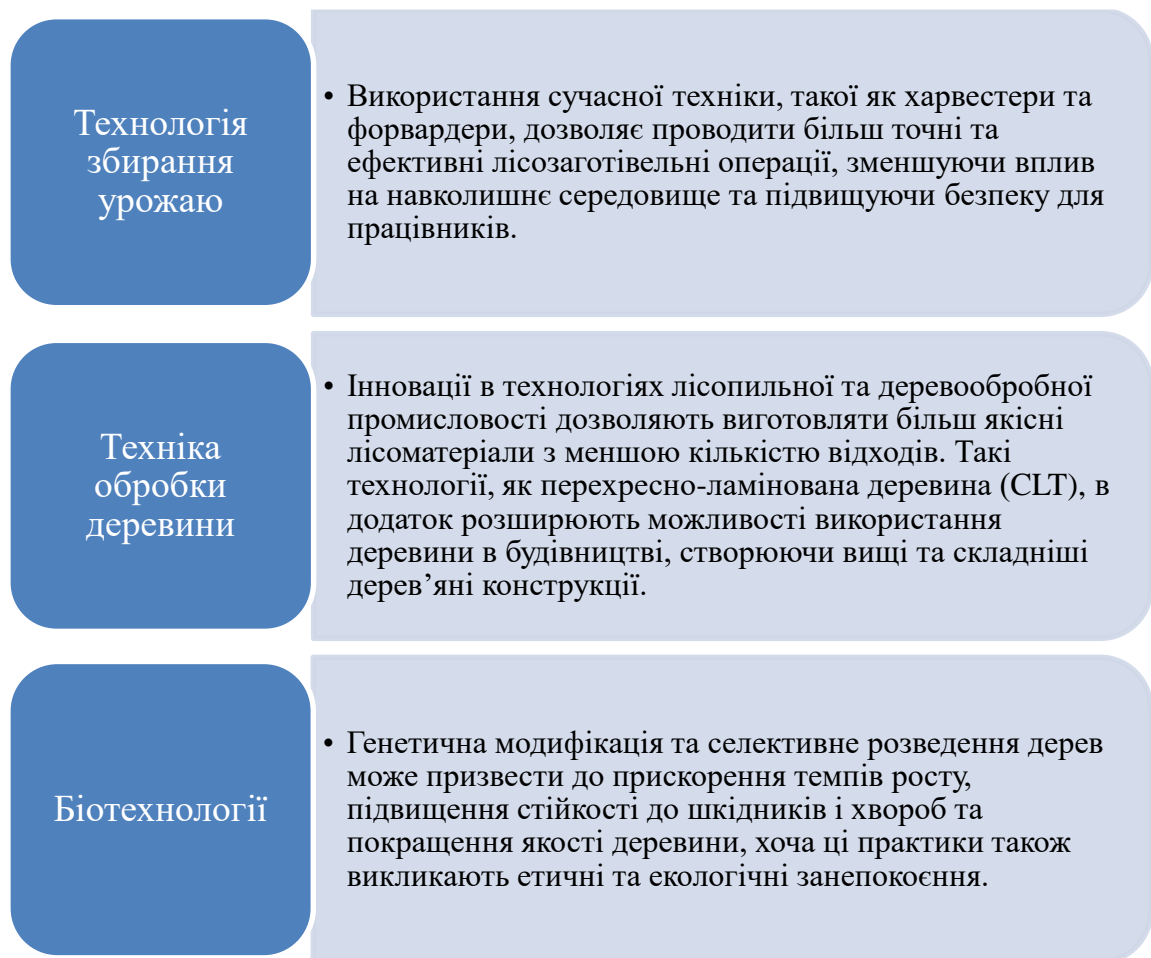

Рис. 3.2. Технологічні інновації у виробництві та переробці деревини

Джерело: побудовано за даними [41].

Державна стратегія управління лісами України до 2035 року спрямована на визначення завдань та інструментів для розв'язання екологічних, економічних та соціальних проблем лісового господарства України та створення умов для його сталого розвитку з урахуванням географічних та інших особливостей [17, с. 4].

Головними індикаторами Стратегії є: підвищення частки лісових угідь до 18% від території країни; підвищення обсягу поглинання вуглекислого газу лісовими масивами України до 75,6 млн т. CO₂ – еквіваленту/рік; забезпечення повного відеоконтролю лісів для миттєвого реагування на перші ознаки пожежі; формування трьох дослідницьких лабораторій з біологічної охорони лісів; реформування податкової системи через впровадження єдиного лісового податку. Мережа науково-дослідних інституцій та підприємств лісової галузі потребує модернізації. Першочерговим завданням є створення програми з підвищення екологічної грамотності населення. Ця програма має охоплювати як аспекти ведення лісового господарства, так і формування розуміння цінності лісів як цілісних живих екосистем.

Стратегічними цілями управління лісами до 2035 року в Україні є наступні:

- забезпечити ефективне управління лісами шляхом зміни моделі та механізмів державного регулювання, реорганізації структури та функцій суб'єктів господарювання державної власності, впровадження нової системи організації охорони та захисту лісу, попередження незаконних рубок та обігу незаконно заготовленої деревини;

- забезпечення вагомого внеску лісів в розвиток національної економіки на основі підвищення економічного потенціалу лісів, популяризації використання виробів з деревини у суспільстві, розвитку лісової транспортної інфраструктури;

- забезпечення екологічної стійкості галузі завдяки збереженню та відтворенню генетичного різноманіття лісів, збільшенню площі лісів, охороні ґрунтів та вод;

- реалізувати потенціал сфери активного відпочинку та відкритого суспільства через розвиток екологічного туризму, рекреаційного використання лісів, підвищення доступності інформації про ліси;

- збільшення обсягів наукових досліджень та підвищення рівня освіти на основі підвищення кваліфікації працівників галузі, розвитку науки та впровадження наукоємних технологій та методик у виробництво.

Ключовими проблемами державного ринку деревини в Україні залишаються корупція та незаконні вирубки лісу. З огляду на це, країні необхідно розробити та впровадити комплексну програму, спрямовану на боротьбу з корупцією та протидію нелегальному обігу деревини. Драйвером цього може стати застосування сучасних технологій, серед іншого супутниковий моніторинг, який нині активно використовує Фінляндія для виявлення незаконних рубок і незаконних дій які ведуться у державних лісах, або ж система "блокчейн", яка б гарантувала прозорість ведення реєстрації руху деревини.

Запровадження механізму матеріального стимулювання осіб, які сприяють викриттю незаконних рубок лісу чи протидіють корупції в лісовій галузі надало значні переваги для прозорого ринку деревини. В США діють програми винагород для тих, хто повідомляє про випадки незаконного обігу деревини або корупційні прояви у цьому секторі економіки.

В контексті євроінтеграції, для лісової галузі передбачається застосування сучасних методів цифровізації діяльності. Важливе значення має створення національної онлайн платформи, яка містить актуальну інформацію про стан довкілля «ЕкоСистема». Серед розроблених пропозицій можна назвати такі адміністративні послуги, що надаються в рамках діджиталізації проекту е-Ліс – «ДроваЄ» та «Лісорубний квиток». "ДроваЄ" – це державний інтернет-магазин, де можна, авторизувавшись за допомогою електронного цифрового підпису, купити паливні дрова для населення. «Лісорубний квиток» – це реєстр дозвільних документів, які дають право здійснювати господарську діяльність, пов'язану із заготівлею деревини [3, с. 12].

Обов'язковою для України буде інтеграція екологічних і соціальних стандартів у лісовому господарстві. Це означає врахування потреб місцевих громад, забезпечення соціальної справедливості та залучення громадськості до процесу управління лісами. Чималого значення набуває сертифікація лісів згідно міжнародних стандартів, як-от FSC або PEFC, що підвищує довіру до лісгосподарської практики та забезпечує доступ до міжнародних ринків [30, с.26].

Для ефективного розвитку лісового сектору важливо розробити комплексну стратегію, яка б інтегрувала всі перелічені цілі. Ця стратегія має враховувати як нагальні потреби галузі, так і її перспективні плани на майбутнє. Такий підхід дасть змогу не лише зберегти лісові ресурси для майбутніх поколінь, а й забезпечити їх раціональне та стале використання на благо всього суспільства. Першочерговим кроком на шляху вдосконалення управління лісовим господарством має стати розробка чіткої стратегії розвитку галузі. Така стратегія покликана забезпечити сталий розвиток лісового господарства через підвищення ефективності управлінських процесів, комплексне та раціональне використання лісових ресурсів, поряд з цим збереження корисних функцій лісів.

ВИСНОВКИ

Згідно з результатами проведеного дослідження, обґрунтовано такі висновки:

1. Функціонування ринку деревини акцентує увагу на значущості сегменту для національної економіки держави. Розвинений та ефективний ринок сприяє зростанню економічної активності, забезпечуючи сировиною інші промислові галузі та створює можливості для працевлаштування в сільських територіях. На ринку діють закони попиту та пропозиції, які формуються суб'єктами, та зумовлені наявними природними ресурсами, виробничими потужностями фірм та нормативно-правовими регуляторами. Інфраструктура ринку деревини – провідний елемент в процесі взаємодії суб'єктів, що забезпечує сталий розвиток галузі. У ролі головного регулятора виступає держава, яка покликана знайти оптимальний баланс між потребами деревообробної індустрії та екологічно виваженого господарювання в сфері лісових ресурсів.

2. Україна має площу вкриту лісовою рослинністю у розмірі 9,6 млн га, є 9-тою країною серед топ-15 європейських країн з найбільшими запасами лісової рослинності у розрахунку на один гектар. Більшість лісового фонду України знаходиться у державній власності. Основними внутрішніми проблемами у вітчизняній лісовій галузі є нелегальні рубки лісів, застаріле обладнання та брак інвестицій. У 2022 році величина лісопорушень становила 20,6 тис. куб. м., проте обсяги незаконних рубок скорочуються завдяки створенню ліцензійних бірж, які призвані проводити транспарентні торги та боротися з чорним ринком. За три квартали 2022 року було проведено 1418 аукціонів, в яких взяли участь 2486 учасників. Національні виклики для ринку деревини включають соціальні та екологічні проблеми, відсутність ефективною системи моніторингу та системи обробки та якості продукції.

3. Український ринок деревини поступово інтегрується у світову економічну систему, внаслідок цього його розвиток залежить від зовнішніх викликів. Посередництвом міжнародної кооперації, деревину українського походження використовують у виробництві відомі меблеві фірми та реалізують поширені

торгові мережі, зокрема "Ікеа". Експортна виручка від реалізації деревини у 2023 році становила 186,75 млн дол. США, найбільше деревини та продукції з неї було експортовано до Польщі на суму 39,74 млн дол. США. Головним зовнішнім викликом для національного ринку деревини є військова агресія РФ проти України, що породжує низку супутніх викликів. З 24 лютого 2022 року сталося 322 лісові пожежі, заміновано майже 200 тис. км² пошкодження виробничих потужностей та інфраструктури призвели до скорочення обсягів експортної деревини на 55,71%, додатково відзначається збільшення імпорту на 25,19%. Зовнішнім викликом для вітчизняної лісової галузі є нестабільність світових цін на лісоматеріали та продукцію з деревини, яка спричинила непередбачуваність ринку та ускладнює довгострокове планування для українських підприємств.

4. Ефективне функціонування ринку деревини є стратегічно важливим у післявоєнній відбудові України через підвищення попиту на будівельні матеріали, необхідним є іноземні інвестиції за-для модернізації та підвищення економічної діяльності виробництв та деревообробних вітчизняних підприємств.

5. До кінця 2024 року світовий ринок деревини буде характеризуватися високою волатильністю цін. За прогнозами експертних видань світовий ринок деревини буде зростати, зокрема на 5,5% до 2030 року. Китайська Народна Республіка збереже позицію провідного імпортера деревини, при цьому обсяги її закупівель з 2010 року збільшилися у 7,6 разів. Характер відносин, як на світовому, так і на національному ринку деревини значною мірою буде визначатиметься прогресом у сфері технологій. Драйвером розвитку національного ринку деревини стане застосування сучасних технологій, впровадження передових цифрових технологій, супутниковий моніторинг.

6. Розробка Державної стратегії управління лісами України до 2035 року зумовлена розумінням значення лісів для екологічного, економічного та соціального розвитку держави, особливо з огляду на проблему зміни клімату. Політика спрямована на комплексне вдосконалення лісгосподарської галузі для забезпечення довготривалих національних інтересів. Стратегія поєднує

державне регулювання з ринковими механізмами та тримає курс на децентралізацію влади. До ключових завдань належать:

- збільшення зайнятості, особливо у сільській місцевості;
- розширення лісового фонду України до сумарного об'єму 2,5 мільярда кубометрів;
- розбудова та реконструкція 7,5 тис. км лісової дорожньої мережі.

7. На сучасному етапі розвитку України лісова вища освіта та наука мають стати невід'ємною складовою лісової політики, об'єднуючи інтереси органів державного управління лісами, суспільства та практичного лісівництва. Крім того, надзвичайно важливим є активний обмін досвідом з провідними країнами світу у сфері лісового господарства, що дозволить впроваджувати найкращі міжнародні практики, інноваційні технології та сучасні підходи до управління лісовими ресурсами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабицький, В. В., Бухлицький, Є. О., Дідус, О. В., & Кучинська, В. С. (2022). Реалізація необробленої деревини в Україні в умовах військового стану. Всеукраїнська науково-практична конференція здобувачів вищої освіти та молодих вчених. ПНУ. Житомир. (дата звернення 13.05.2024).
2. Богомаз, М. В., Лобченко, Г. О. (Ред.). (2024). Регулювання ринку деревини (ланцюга постачання) та система його моніторингу в Україні. Київ: WWF-Україна. С. 13 (дата звернення 04.05.2024).
3. Власенко, А. С. (2023). ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ. Молодий вчений. С.12 (дата звернення 10.05.2024)
4. Грибський, Є.О. (2023). Розвиток міжнародних економічних конфліктів в умовах російської агресії проти України. Матеріали конференції: Мировідбудова та глобальне економічне зростання: фокус дипломатії. С. 55-58 (дата звернення 06.05.2024).
5. Грибський, Є.О. (2022). Вплив війни в Україні на економічну та продовольчу ситуацію у світі. Матеріали конференції: Партнерство бізнесу та університетів: міжнародний контекст. Житомир: ПНУ. С. 40-42 (дата звернення 06.05.2024).
6. Гринник, Є. (2022). Що з українським лісами під час війни? Портал новин ZN-UA: Дзеркало тижня. URL: <https://zn.ua/ukr/ECOLOGY/shcho-z-ukrajinskimi-lisami-pid-chas-vijni.html> (дата звернення 05.05.2024).
7. Державна служба статистики України. Офіційна сторінка. Лісове господарство та мисливство. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 03.06.2024).
8. Державне агентство лісових ресурсів України. Офіційна сторінка. URL: <https://forest.gov.ua/> (дата звернення 28.05.2024).
9. Державне агентство лісових ресурсів України. Офіційна сторінка. Охорона лісів від незаконних рубок. URL: <https://forest.gov.ua/napryamki-diyalnosti/lisove-gospodarstvo/ohorona-i-zahist-lisiv/ohorona-lisiv-vid-nezakonnih->

rubok (дата звернення 02.05.2024).

10. Де шукати ефективні рішення у боротьбі із незаконними вирубками лісів? Громадський простір: інформаційний портал. URL: <https://www.prostir.ua/?news=de-shukaty-efektyvni-rishennya-u-borotbi-iz-nezakonnyu-vyrubkamy-lisiv> (дата звернення 18.04.2024).

11. Кичко І.І., Гарус Ю.О. Перспективи розвитку лісового господарства України. Глобальні та національні проблеми економіки. 2016. Випуск 11. С. 128–132 (дата звернення 29.05.2024).

12. Коваль, Я. В., & Карпук, А. І. (2014). Організаційно-економічні засади вдосконалення системи регулювання ринку деревини. Економіка природокористування і охорони довкілля (дата звернення 10.04.2024)

13. Лісовий кодекс України. Верховна Рада України. Офіційна сторінка. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text> (дата звернення 15.05.2024).

14. Давидкевич, А. О., Голюк, В. Я., & Дергачов, Є. В. (2023). Сучасний стан та проблеми експорту української деревини до ЄС: Економічні та правові аспекти. Економічний вісник Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут», (27), 26-31. (дата звернення 03.05.2024).

15. Мартинова, Н. С., & Костюкевич, Т. К. (2022). Боротьба з незаконною експлуатацією лісових ресурсів як шлях до встановлення економіки та екологічно збалансованого відновлення. Збірник студентських наукових праць Уманського національного університету садівництва. С. 17-18 (дата звернення 30.04.2024).

16. Мартишев, П., Богонос М. (2023). Вплив біржової торгівлі на розвиток ринку деревини в Україні. КШЕ. С. 30. (дата звернення 07.05.2024)

17. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. (2020). Державна стратегія управління лісами України до 2035 року. С. 4. (дата звернення 03.05.2024).

18. Невар, О. (2023, Мау). Перегляд мораторію на експорт деревини: позиція ЄС та виклики для України. Трансформація моделі соціально-

економічного розвитку в умовах відновлення України та інтеграції з ЄС. Луцьк: Вежа-Друк (дата звернення 06.05.2024).

19. Осипенко, Ю. О. Проблеми правового регулювання електронного обліку деревини в Україні. Вісник студентського наукового товариства «ВАТРА» Вінницького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. Вінниця: Редакційно-видавничий. С. 105 (дата звернення 01.06.2024).

20. Про ринок деревини: Проект Закону України від 10.09.2021 р. №4197-д. URL: <https://zakon.rada.gov.ua> (дата звернення 27.05.2024).

21. Про внесення змін до Закону України «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язаної з реалізацією та експортом лісоматеріалів» щодо тимчасової заборони експорту лісоматеріалів у необробленому вигляді: Закон України № 325-VIII від 09.04.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/325-19#Text> (дата звернення 19.05.2024).

22. Проява, С. О. (2024). Вплив іноземних інвестицій на розвиток лісогосподарського комплексу України (Master's thesis, КПІ ім. Ігоря Сікорського) (дата звернення 30.05.2024).

23. Публічний звіт Голови Державного агентства лісових ресурсів України за 2023 рік. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_lis_%202023.pdf (дата звернення 11.05.2024).

24. Рибальченко, Л. В., & Степаненко, М. А. Ринкова економіка та конкуренція. In The XI International Science Conference «Implementation of modern science in practice», November 29–December 01, San Francisco, USA. С. 166 (дата звернення 13.06.2024).

25. Симончук, С., Паламарчук, Д., Панчук, А., Скидан, І., & Існюк, І. (2023). Обсяги лісозаготівлі в лісах Житомирщини. "Лісівництво, деревообробка та озеленення: стан, досягнення і перспективи" (24-25 жовтня 2023 р.) ПНУ. Житомир. (дата звернення 16.05.2024).

26. Старостенко, Г. Г., & Сухина, Я. С. (2016). Інфраструктура ринкової системи та її значення в розвитку економіки. URL:

<http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/5947/208.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення 29.05.2024).

27. Суть процесу ціноутворення. Pidru4niki. URL: https://pidru4niki.com/10561127/marketing/sut_protsestu_tsinoutvorennya#google_vignette (дата звернення 28.05.2024).

28. Торосов, А. С., & Жежжун, І. М. (2021). Регіональна структура заготівлі та споживання деревини в Україні. Науковий вісник НЛТУ України, 31(4), С. 93-97. (дата звернення 27.05.2024).

29. У 2023 році імпорт деревини скоротився в 55 разів. (2024). Скільки Скільки?: розділ Економіка. URL: <https://skilky-skilky.info/u-2023-rotsi-import-derevyny-skorotyvsia-v-55-raziv/> (дата звернення 12.05.2024).

30. Шестак, М. Л. (2023). Комплексний механізм державного регулювання розвитку лісової галузі. ПНУ. Житомир. С. 26 (дата звернення 10.05.2024).

31. Що потрібно знати екологу про екологічне нормування? EcoBusiness Group: платформа рішень для менеджерів природоохоронної діяльності. URL: <https://ecolog-ua.com/news/shcho-potribno-znaty-ekologu-pro-ekologichne-normuvannya> (дата звернення 14.05.2024).

32. Climate Portal. Official Page. Does harvesting wood contribute to climate change even if the wood is used for permanent structures like houses? URL: <https://climate.mit.edu/ask-mit/does-harvesting-wood-contribute-climate-change-even-if-wood-used-permanent-structures> (дата звернення 01.06.2024).

33. Forest Stewardship Council International. Official page. What is sustainable forestry? Practices & benefits. URL: <https://fsc.org/en/blog/sustainable-forestry> (дата звернення 28.05.2024).

34. GWMI – Global Wood Market Info. Global wood prices plummet sharply – Pessimistic outlook for the wood market in 2024. Official page. URL: <https://www.globalwoodmarketsinfo.com/global-wood-prices-plummet-sharply-pessimistic-outlook-for-the-wood-market-in-2024/> (дата звернення 07.05.2024).

35. GWMI – Global Wood Market Info. The entire Poland wood industry is in crisis; massive layoffs and wood prices among the highest in the EU. Official page:

<https://www.globalwoodmarketsinfo.com/the-entire-poland-wood-industry-is-in-crisis-massive-layoffs-and-wood-prices-the-highest-in-the-eu/> (дата звернення 08.05.2024).

36. Howard, James L., Liang, Shaobo. (2019). U.S. timber production, trade, consumption, and price statistics. 1965-2017. Res. Pap. FPL-RP-701. Madison, WI: U.S. Department of Agriculture, Forest Service, Forest Products Laboratory. 96 p. (дата звернення 03.06.2024).

37. Kodeksy.com. Офіційна сторінка. Лісовий кодекс України. URL: https://kodeksy.com.ua/lisovij_kodeks_ukraini/statja-1.htm#google_vignette (дата звернення 17.05.2024).

38. Lock, P., Legg, P., Whittle L., Black S. (2021). Global Outlook for Wood Markets to 2030. Australian Government: Department of Agriculture, Fishery and Forestry. Official Page. URL: <https://www.agriculture.gov.au/abares/research-topics/forests/forest-economics/forest-economic-research/global-outlook-for-wood-markets> (дата звернення 08.05.2024).

39. Official report of the State Agency of Forest Resources of Ukraine. (2019). URL: <http://surl.li/uqhh> (дата звернення 15.05.2024).

40. Prakash, N., Craig, M. T., Ganguly, I. (2021). Effects on Global Forests and Wood Product Markets of Increased Demand for Mass Timber. USDA Forest Service, Forest Products Laboratory, Madison, WI 53726, USA. URL: <https://www.mdpi.com/2071-1050/13/24/13943> (дата звернення 09.05.2024).

41. Rhian Xi. (2024). Trends Shaping the Global Timber Market: An Analysis. HusFarm. URL: <https://husfarm.com/article/trends-shaping-the-global-timber-market-an-analysis> (дата звернення 15.06.2024).

42. Sharma, R., Pandey V., Phatak R. (2024). Wood Manufacturing Market Report | Global Forecast From 2023 To 2032. DataIntel. URL: <https://dataintel.com/report/wood-manufacturing-market/> (дата звернення 24.05.2024).

43. TRADE MAP. Trade statistics for international business development. Official page. URL:

https://www.trademap.org/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c804%7c%7c%7c%7c44%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c1%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1%7c1
(дата звернення 05.06.2024).

44. Trading Economics. Official page. URL:
<https://tradingeconomics.com/ukraine/exports/wood-articles-wood-wood-charcoal>
(дата звернення 29.05.2024).

ДОДАТКИ

Додаток А

Структура заготівлі річних обсягів круглого лісу

Джерело: [28].

Національні виклики для ефективного розвитку ринку деревини.

Соціальні проблеми	<ul style="list-style-type: none"> • Причини: конфлікти інтересів, неефективне управління • Наслідки: порушення прав місцевих громад, соціальні протести та конфлікти, затримки в реалізації перспективних проєктів
Вирубування обсягу що переважає середньорічний приріст	<ul style="list-style-type: none"> • Причини: попит на деревину, слабкий контроль • Наслідки: надмірне використання лісових ресурсів, зменшення запасів деревини,
Екологічні проблеми	<ul style="list-style-type: none"> • Причини: нераціональне лісокористування • Наслідки: загрози для біорізноманіття, забруднення водних ресурсів, зниження якості навколишнього середовища
Відсутність ефективної системи моніторингу	<ul style="list-style-type: none"> • Причини: технічні обмеження, недостатні ресурси • Наслідки: погіршення стану лісових ресурсів, труднощі у виявленні порушень, зменшення довіри до системи лісокористування
Система обробки та якості продукції	<ul style="list-style-type: none"> • Причини: неузгодженість стандартів, неефективність виробництва • Наслідки: втрата довіри споживачів, зменшення конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках
Залежність від експорту	<ul style="list-style-type: none"> • Причини: глобальний ринок • Наслідки: вразливість до змін на світових ринках, ризик втрати доходів для країни

Джерело: побудовано за даними [2].